

Grønlands udvikling

Et usædvanligt økonomisk system

Martin Paldam
Økonomisk Institut

Om mig selv:
<http://www.martin.paldam.dk>

Min baggrund:

Jeg har i mange år undervist i vækst- og udviklingsøkonomi. Kender mange lande

Grønland: Jeg har været på 15 ture – i alt 3 måneder.

Min bog fra 1994. Meget diskuteret, nu udsolgt.

Generaliseret i EJPE + 5 andre artikler.

Skrevet for Rockwool Fonden.

Jeg blev valgt fordi jeg ikke tilhørte

”grønlandslobbyen”

OBS: gerne spørgsmål undervejs!

Min bog:

Grønlands økonomiske udvikling
Hvad skal der til for at lukke gabet?
Århus universitetsforlag 1994

Nogle data om Grønland:

- 1 **Mikrostat:** 56'000 indb, dvs 16'000 husholdninger. Der ca 50 mikrostatater i verden
- 2 60 år fra "**højere jæger**" kultur. Der ikke så mange
- 3 Meget **vidstrakt**. Ikke usædvanligt
- 4 **Arktisk land** – alle sådanne er dele af større lande
- 6 **Delvis selvstændighed**. Mange med alle grader af selvstændighed . Typisk smårester af gl. imperium.
- 6a Divergens 1: G. er relativt **selvstændig politisk**
- 6b Divergens 2: G. er relativt **uselvstændig økonomisk**

Andre rester af riger i EU

Ex-rige	Lande der hører til, men har særlig status
Finland	Åland
Frankrig	French Guiana, Guadeloupe, Martinique, Reunion. New Caledonia, Mayotte, French Polynesia, Saint Barthélemy, Saint Martin, Saint Pierre & Miquelon, TAAF, Wallis and Futuna
Holland	Aruba, Netherlands Antilles
UK	Gibraltar, Akrotiri and Dhekelia, Anguilla, Bermuda, Cayman Islands, Falkland Islands, Guernsey, British Indian Ocean Territory, Jersey, Isle of Man, Montserrat, Pitcairn Islands, Saint Helena, South Georgia and ..., Turks and Caicos Islands, British Virgin Islands

Usædvanlig økonomisk struktur:

- 1 40% af BNP i **tilskud udefra**. Få så ekstreme – og i 55 år. Pr indbygger ca 65'000 → familie på 4: ¼ mio
- 2 Meget **stor offentlig sektor** 70% i G mod 50% i Dk, især offentligt forbrug 55% i G og 25% i Dk. Kan kun ske vha overførsler udefra.
- 3 Meget stor del af **SOEer** i erhvervslivet. Dvs erhvervslivet er statsejet. Sjældent i dag!
- 4 **Prisniveau ca 50%** over danske: 22% og ikke moms
- 5 Ét **Admin-politik-SOE-system**. Usædvanligt i rige lande. Altid sammenspisthed i små lande, men ekstremt

Tre emner:

1. Bloktilskud og fluepapirmodellen
2. Den økonomiske model: Generel model
3. Hvorfor giver vi dem så mange penge?

2 mulige forståelsesrammer

Etno-geografisk: Kultur og geografi (+ historie).

Grønlændere er arktiske eskimoer! De helt særlige grønlandske forhold. Naturfolksromantik!

Økonomisk: Antag at grønlændere opfører sig som alle andre, der har meget store indkomster udefra. Enten subsidier eller **ressourcerente**.

Ressourcerente er salgspris minus alle omkostninger.

Staten, der har ressourcen kan indkræve den og det gør de! Fælles træk med Kuwait? Her har vi ca 30 lande.

Emne 1

1. Bloktilskud og fluepapirmodellen

Familier har to slags **egne** og **transfereringer**.
De har to slags forbrug: **Privat** og **kollektivt**.

Der er 16'000 familier, de har alle et privat og en del af et kollektivt forbrug :

Dvs.: der er et forbrug F : $(P_1, K_1), \dots, (P_{1600}, K_{1600})$

Bloktilskud på B kr: Sammenlign F 'er, for to måder at give tilskuddet på:

B gives til hjemmestyret.
De uddeler noget til familierne og bruger noget
til at betale for det offentlige forbrug:

F1

B gives direkte til familierne.
Hjemmestyret opkræver herefter skat til
at finansiere det offentlige forbrug:

F2

Af samtlige F 'er må der være ét (eller en mængde), der er det bedste F , kaldet F^* .

Vi har antaget at grønlændere er lige som alle andre mennesker: Dvs F^* for Grønland er nogenlunde F^* for andre demokratier?

Hvis vi ser på F 'erne for mange demokratiske lande ser vi at de minder meget om hinanden!

I et demokrati er der et "pull" fra en nogenlunde fælles F^* . Vi ved altså nogenlunde hvad F^* er.

Økonomisk teori har en teoretisk konstruktion til analytisk brug:

Tankeeksperiment: En ***benevolent*** regering

1. Maximerer den samlede velfærd i samfundet.
2. Den ved alt og kan foretage sammenligninger mellem folk.

Samfundets velfærd er en funktion af F . Den benevolente regering kan finde det bedste F , kaldet F^* .

I en imperfekt verden: Det er svært at finde F^* . Regeringer er ikke kun benevolente osv. De to fordelinger blive ikke helt ens i praksis. Dvs: F er noget i retning af F^*

PS: Hvorfor skulle F^* for Grønland være anderledes end F^* for andre demokratier?

Realiteten: F for Grønland er meget anderledes end F for andre lande: Det private forbrug er meget lille i fh.t. Det offentlige forbrug:

I Danmark: off forbrug 25% + 25% omfordeling

I Grønland: off forbrug 55% + 10% omfordeling

Fluepapireffekten: Når penge passerer en "kanal" hænger en del fast. En **ikke-benevolent** adfærd.

Den forudsiger, at det private forbrug bliver relativt stort i tilfældet 1 (B til folk) og at det offentlige forbrug bliver relativt stort i tilfældet 2 (B til hjemmestyret).

Grønland har et ekstremt stort offentligt forbrug.
Konsistent med: **En stærk fluepapireffekt**

Andre forklaringer: Historien fra koloni til dansk amt via opbygning af danske institutioner, meget dyrt.

Stærk paternalisme: Naturfolk, som vi skal opdrage:
Vi ved bedre hvordan de skal bruge deres penge.
Paternalismen er overtaget af hjemmestyret.

Giv dem vuggestuer, børnehaver, skoler, socialt boligbyggeri, osv. Det er meget bedre end at give dem penge. Giver vi dem penge, drikker de dem op!

Politisk populært at være julemand!

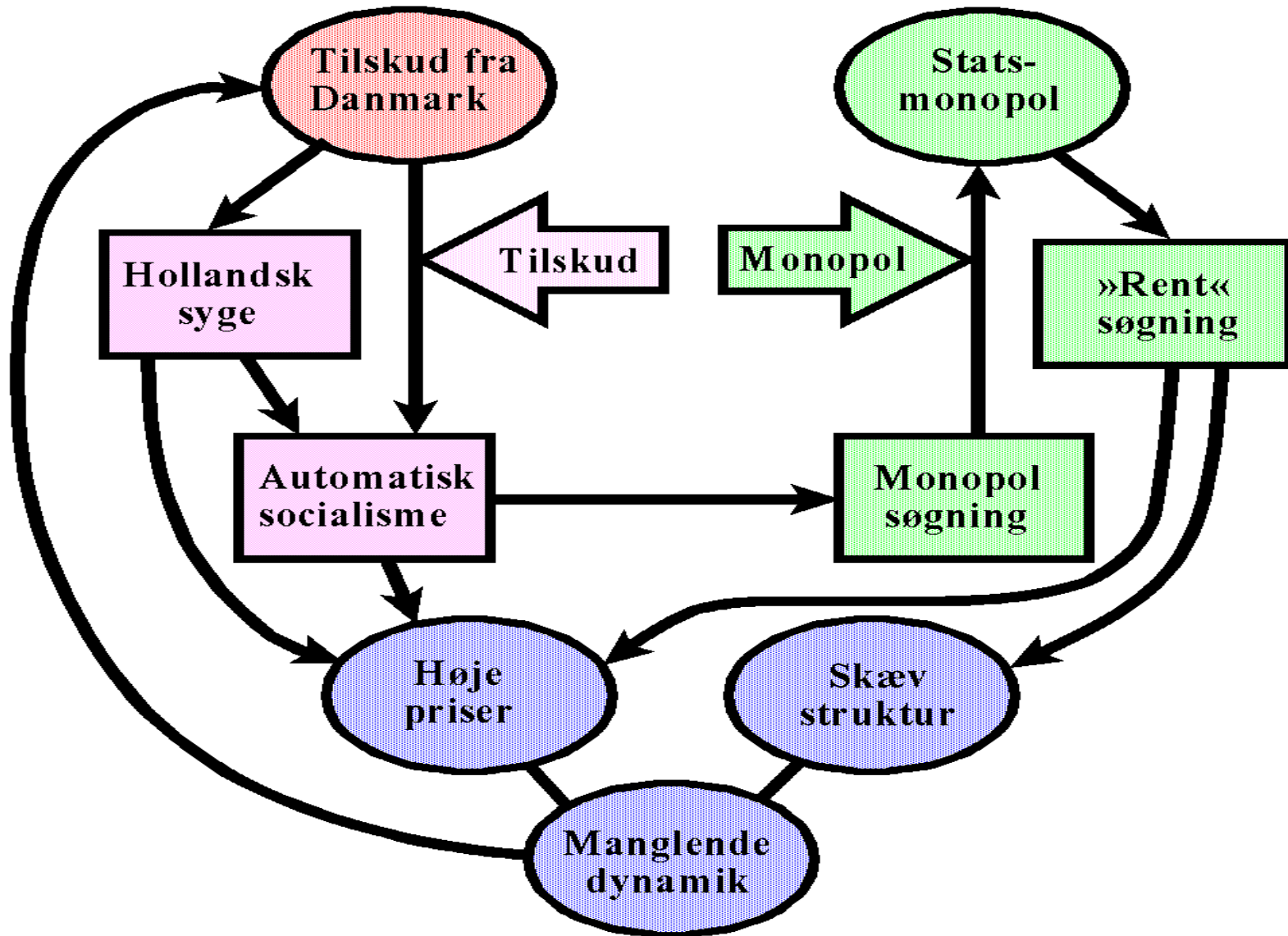

Emne 2

Den økonomiske model: Generel model
for den grønlandske økonomi

Hvor meget kan vi forklare uden brug
af etno-geografiske faktorer?

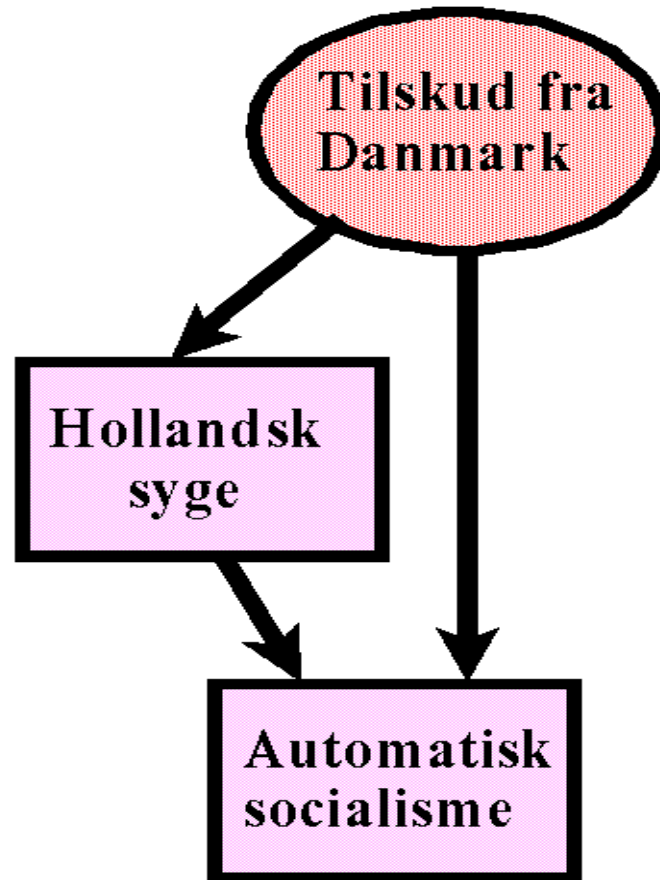
Grønlandsmodellen

Tilskudssøjlen:

Tilskud → Hollandsk syge

Tilskud + hollandsk syge → Automatisk socialisme

Hollandsk syge betyder:

Indstrømning af udenlandsk valuta → real revaluering

Udenlandsk valuta billigere, kursen går ned:

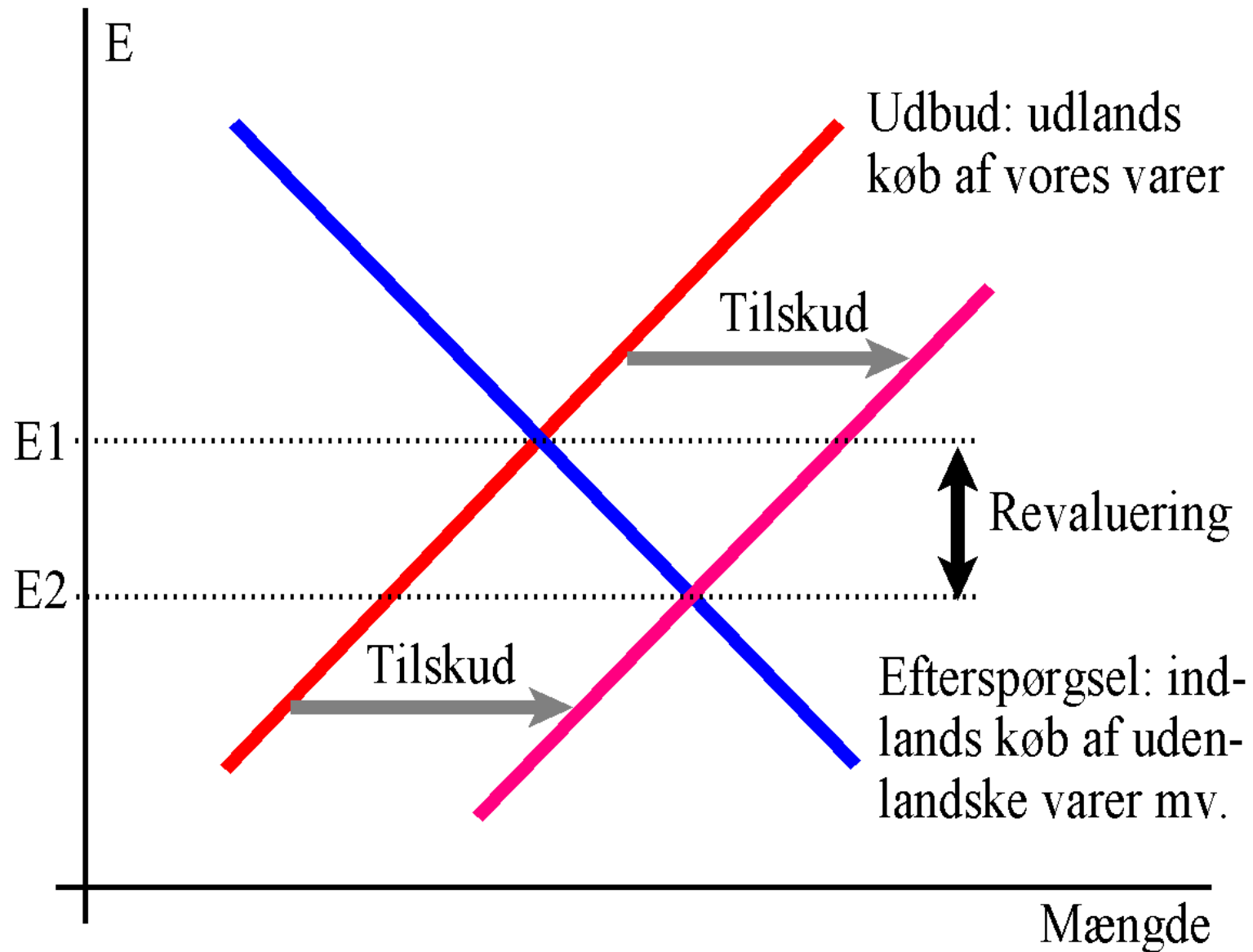
Udenlandske varer billiger i Grønland

Grønlandske varer dyrere i Udland

OBS DKr = Gkr, nominelt, men ikke i købekraft.

Grønlandske lønninger stiger (meget) mere end produktiviteten. Grønlændere skal have råd til at købe de udenlandske varer de har råd til

Hollandsk syge: Markedet for udenlandsk valuta

Dvs: Højere lønninger end produktivitet,
det hedder en dårlig konkurrenceevne.

Medfører højt prisniveau.

Det er 50% højere end i DK.

Offentlig sektor får boom:

Almindelige eksporterhverv kan ikke konkurrere

Eks: Turismen. Vildt dyrt land at besøge.

Økonomien bliver skævvredet

Kuwait, Qatar, ...

Ressoucerente fra olie vælter ind → real revaluering:
Ingen almindelige varer kan eksporteres. Selv dadler,
perler, turisme.

Obs: Dubai løsning: Ingen indfødte arbejder, men
importer kulier fra alle lande til at arbejde. Ressource-
renten finansierer at de indfødte kan slappe af.

Min bog → artikel i European Journal of Political
Economy → en del mail fra arabiske økonomer!

Automatisk socialisme:

PS: 1ste generation var socialister men ikke så meget mere; men økonomisk logik:

Meget dårlig konkurrenceevne →

Arbejdsløshed og stagnation →

Staten overtager/skabe virksomhederne

Man har mange rejer: Lav rejefabrikker.

Man har mange sælskind: Lav garveri, mv.

Man ønsker turisme: Lav turistvirksomheder

osv. alt sammen SOE'er

Selv detailhandlen, nu privatiseret

Problem:

Til markedspriser ville de alle gå med store underskud:

Løsning: Beskyttelse. Fx: Transportmonopol

Beskyttelse spiser penge og dynamik,
men ser usynlig ud.

Hjemmestyrets virksomheder: Hvem skal sidde i

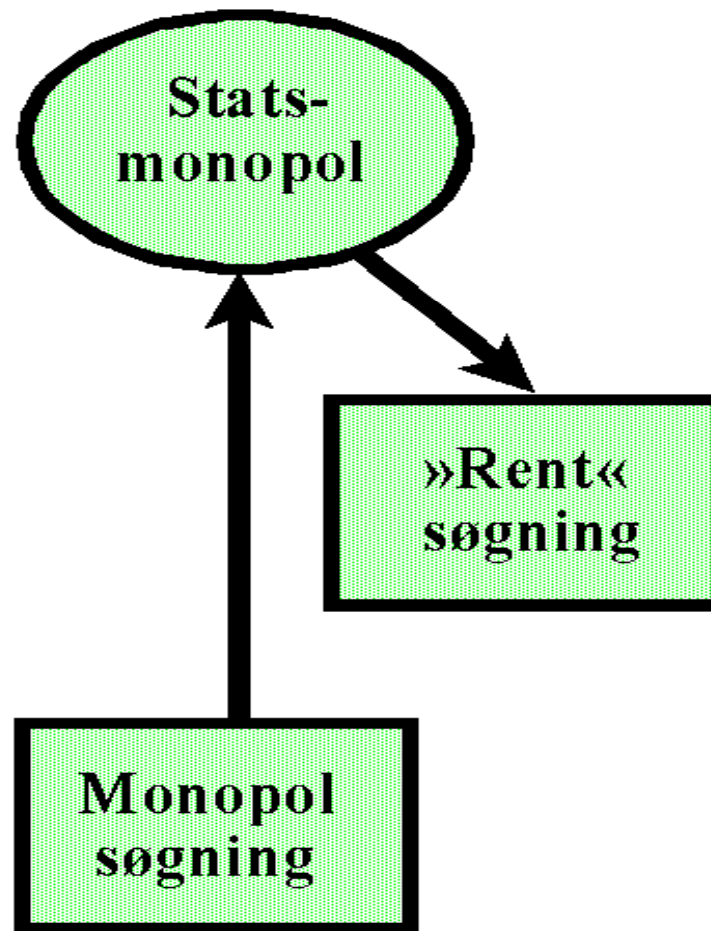
bestyrelsen: De grønlandske politikere!

Ikke dårligt for dem.

Monopolsøjlen:

Statsvirksomheder → Statsmonopoler

Monopoler → "rent søgning"

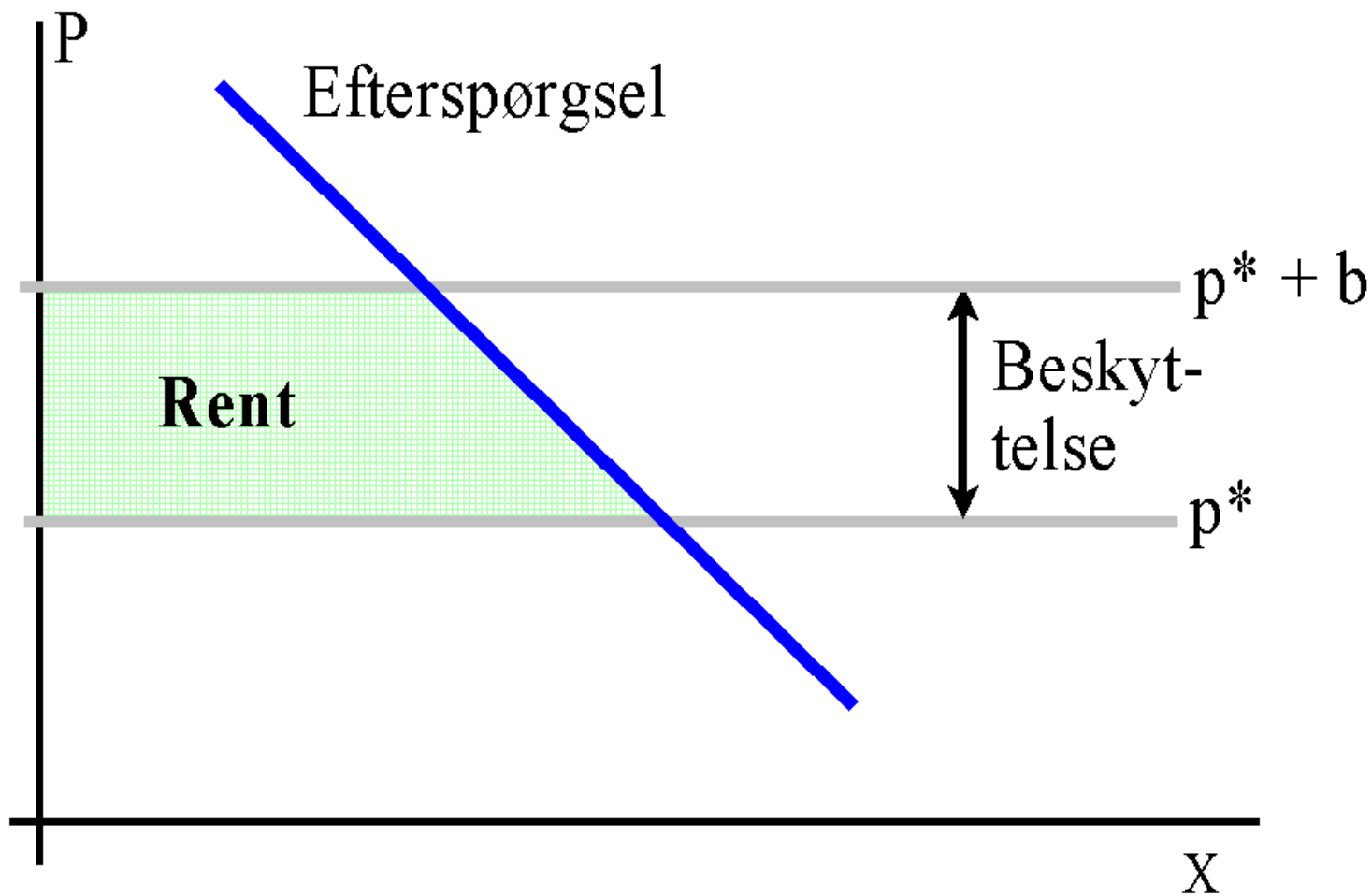

Hvem tjener en virksomhed: Den tjener ejernes interesse. I en SOE er ejerne folkets repræsentanter, dvs politikerne. Politikere har politiske mål.

SOEer skal ikke tjene penge, men tjene politiske mål: Skabe beskæftigelse, geografisk omfordeling...

Hvis SOEer gør det godt, har politikerne noget at give til gengæld: Beskyttelse gennem monopol.

Fordelen ved monopolbeskyttelse:
højere pris → monopolrente

Resultatet:

En meget høj grad af monopoler:

Eksempel: RAL: Royal Arctic Line

Monopol på al søtransport til og fra Grønland

Samt transport mellem havne på Grønland

Hvorfor? En sikker forsyning uanset omkostninger

Fra RAL's hjemmeside fragtrater 2008:

En 20' FCL-container med Almindeligt gods sendes fra Aalborg til Nuuk:

Håndtering i afsenderhavn	DKK 884,00
Søfragt	DKK 14.913,00
Håndtering i modtagerhavn	DKK 1.108,00
Subtotal 1	DKK 16.905,00
Olie- og valutatillæg 8%	DKK 1.352,40
Samlet fragt	DKK 18.257,40

Hvad mod det ville koste efter udbud?
Det halve eller mindre?

Flypriser.
Telepriser.

Osv. En økonomi præget af statsmonopoler.

Turisme: Danske firmaer eller et grønlandsk
statsmonopol?

Resultatet:

Højt prisniveau, skæv erhvervsstruktur og manglende dynamik i den økonomiske udvikling.

Hvordan bliver grønlænderne i sådant et system?

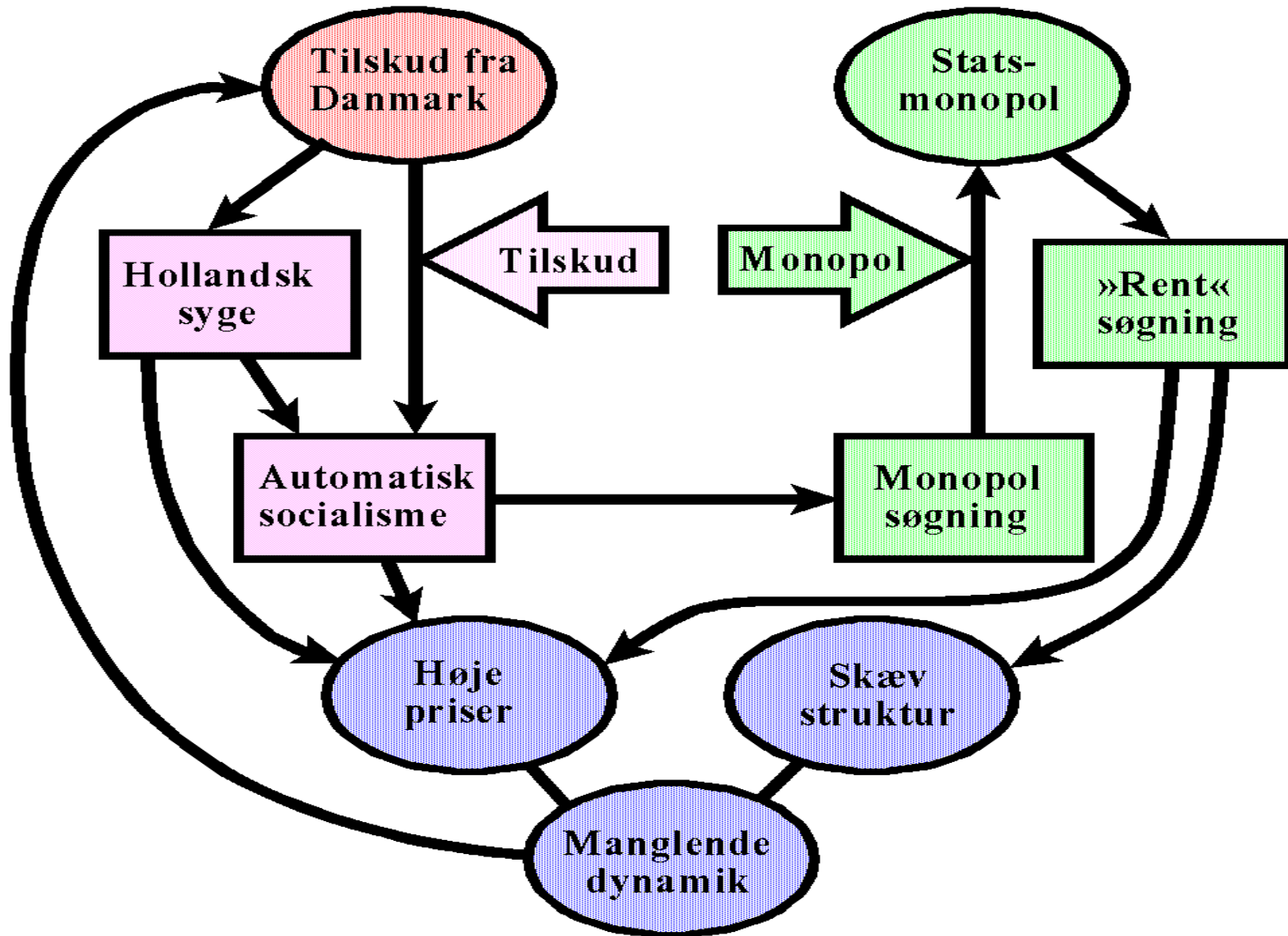
Bliver de servicemindede?

Bliver de initiativrige?

Får økonomien en høj dynamik?

Grønlandsmodellen

Emne 3

Hvorfor giver vi dem
så mange penge?

Og næsten fuld
selvstændighed

Det er der kun skrevet meget lidt om:

Jeg har spurgt mange insiders – ingen har et klart svar.
Vi giver mange penge: 3.7 mia pa. og næsten fuld
selvstændighed.

Nu vil Grønland have mere selvstændighed, dog uden
at miste de 3.7 mia.

Hovedsvar: Det er vi begyndt på, og kan ikke holde op!
Selv om grønlænderne ikke takker os for det!
De ser det, som deres ret. De har vundet hævde på det.

Ville Grønland rive sig løs, hvis vi ikke betalte en masse penge? Mit vurdering: Ja!

Vi har siden 1950 betalt ca $3.7/0.03 = 120$ mia kr.

Skylder vi dem noget for en uret vi har begået i fortiden? Ingen massakrer, ingen slaveri, ingen overtagelse af den bedste jord, ...

Men vi har været meget paternalistiske. Sjældent i ond mening. Vi har bygget havne, byer, mmm

Der kan umuligt være noget, der skal kompenseres for mere end 120 mia!

Hvad har vi fået for de 120 mia? **Gale argumenter:**

1. Vi betaler til lotteri for at få gevinst, hvis de finder olie, guld, osv. Vi ved, at dersom de finder nok olie, slipper vi for at betale mere til dem, men vi får ikke noget!
2. Det koster os ikke noget fordi pengene vender tilbage til Danmark. Næste side!
3. Strategiske argumenter. Da den kolde krig hørte op faldt udgifterne ikke.

Danmark giver Grønland 100 mio kr.

Det betaler bygningen af en skole →

Bygges af danske byggeelementer og håndværkere →
 $\frac{3}{4}$ af pengene (75 mio) vender tilbage til Danmark

Argument: Det koster kun Danmark 25 mio

Smlgn: Danmark bygger den samme skole i Danmark.
Det koster 0 kr fordi alle pengene forbliver i Danmark .

Forskellen er skolen + 25%

Videre analyse:

1. Vi kan lide at have en stor landsdel mod nord. Grønland er lille. De 3.7 mia er $100 \times 3.7/1500 = 0.24\%$ af vores BNP. Så vi har råd.
2. Der er andre lignende tilfælde: Små ex-kolonier, der er forblevet som havselvstædige og meget dyre dele af rige lande (se næste slide)

Vi tilbyder penge. De kræver selvstændighed.

Det givet det kompromis, vi ser

PS1: Stadigt færre danskere på Grønland.
Grønlandsk erobrer stadig mere plads fra dansk.
Vil vi finansiere et rent grønlandsk samfund?

PS2: Dansk kritik af grønlændere har været tabu.
Der bliver stadig flere ubehagelige sager,
som danske aviser faktisk skriver om.

Lars Emil Johansen kritiserer Danmark og danskere.
Nu er det ved at være muligt at svare igen.

Hvor længe vil det fortsætte: Så længe vi vil betale!

Elastikmodellen: De trækker den ud
så langt de kan - en dag brister den!

Men der går nok en del år endnu.
Nu selvstændig uden uafhængighed.

Hmmm!

SLUT for i dag
gerne spørgsmål